

Ιόνιο Πανεπιστήμιο, Τμήμα Ξένων Γλωσσών,
Μετάφρασης και Διερμηνείας

Πτυχιακή Εργασία

Επιβλέπουσα Επιτροπή: Λίβας Σωτήριος, Κεντρωτής Γεώργιος

Θέμα

Διεθνείς Συνθήκες και Πολιτικές για την Κλιματική Αλλαγή

Αναστάσιος Βασιλάκος

Ξ2015042

Αθήνα 2020

Εισαγωγή

Η κλιματική αλλαγή είναι μια από τις πιο σοβαρές προκλήσεις που αντιμετωπίζει σήμερα ο πλανήτης μας. Όπως είναι πλέον επιστημονικά αποδεδειγμένο και αποδεκτό από ένα πολύ μεγάλο αριθμό ανθρώπων, ο πλανήτης μας βιώνει μία πολύ σημαντική και επιταχυνόμενη αλλαγή του κλίματος η οποία ξεκίνησε πριν από περίπου έναν αιώνα. Οι περισσότεροι επιστήμονες συμφωνούν ότι ο πλανήτης θερμαίνεται γρηγορότερα από ποτέ λόγω της τεράστιας ποσότητας αερίων του θερμοκηπίου που εκλύει η ανθρώπινη δραστηριότητα στην ατμόσφαιρα. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελούν η καύση ορυκτών καυσίμων (όπως ο γαιάνθρακας, το πετρέλαιο και το φυσικό αέριο), η μεγάλη χρήση αυτοκινήτων για μετακίνηση και η εκτενής αποψίλωση των δασών. Χαρακτηριστικά, η έκθεση της Διακυβερνητικής Επιτροπής για την αλλαγή του κλίματος των Ηνωμένων Εθνών (IPCC, 2004) εκτιμά ότι η παγκόσμια μέση θερμοκρασία εδάφους και θάλασσας αυξήθηκε κατά $0,6 \pm 0,2$ ° C από τα μέσα του 19ου αιώνα, με τις περισσότερες αλλαγές να γίνονται από το 1976 και έπειτα.

Πολλοί από εμάς έχουμε δει και βιώσει, ίσως μάλιστα και βίαια, τις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής. Δεν πρόκειται όμως αποκλειστικά για ακραίες καιρικές συνθήκες όπως πλημμύρες, ξηρασίες και τυφώνες' Οι βραδύτερες και λιγότερο εμφανείς αλλαγές στο κλίμα έχουν τη δυνατότητα να επιφέρουν ριζικές αλλαγές στον τρόπο και το επίπεδο ζωής των ανθρώπων. Είναι παρ'όλαυτά θετική η εξέλιξη πως στο Παρίσι το Δεκέμβριο του 2015, 195 χώρες υπέγραψαν την πρώτη παγκόσμια συμφωνία για την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής. Στην Ευρωπαϊκή Ένωση και σε όλο τον κόσμο οι κυβερνήσεις, οι επιχειρήσεις και οι άνθρωποι ατομικά εργάζονται ήδη για να αντιμετωπίσουν συνολικά τα αίτια της κλιματικής αλλαγής και να προσαρμοστούν περισσότερο στις αλλαγές που επιφέρει.

Γίνεται διαρκώς εμφανές ότι χωρίς άμεσα και δραστικά μέτρα, η προσαρμογή στις νέες κλιματικές συνθήκες θα είναι αρκετά πιο δύσκολη και με πολύ μεγαλύτερο οικονομικό και κοινωνικό κόστος. Ως εκ τούτου, η αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής απαιτεί ένα πρωτοφανές επίπεδο συνεργασίας, όχι μόνο μεταξύ των χωρών,

αλλά και μεταξύ των διαφόρων επιπέδων των κυβερνήσεων, του ιδιωτικού τομέα και των πολιτών.

Η παρούσα εργασία επικεντρώνεται στις διεθνείς συνθήκες και τις πολιτικές που ακολουθούνται τις τελευταίες δεκαετίες για τη διαχείριση των κλιματικών αλλαγών, καθώς και τις πρόσφατες αποτελεσματικότερες δράσεις σε παγκόσμιο επίπεδο.

Περιεχόμενα

Εισαγωγή	2
Κεφάλαιο 1: Κλιματική Αλλαγή	4
1.1.Βασικές έννοιες και η διάσταση του φαινομένου	4
1.2.Οικονομικές και Κοινωνικές Επιπτώσεις της Κλιματικής Αλλαγής	6
2.Πολιτική για την κλιματική αλλαγή	9
2.1.Διακυβέρνηση και Θεσμικό Πλαίσιο	10
2.2.Διεθνές Δίκαιο του Περιβάλλοντος και Ευρωπαϊκό Δίκαιο.....	11
2.3.Διεθνείς Συμβάσεις	11
2.3.1.Συνδιάσκεψη της Στοκχόλμης (1972)	13
2.3.2.Το Πρωτόκολλο του Μόντρεαλ (1987)	14
2.3.3.Η Σύμβαση Πλαίσιο των Ηνωμένων Εθνών για τη Κλιματική Αλλαγή (1992)	15
2.3.4.Το Πρωτόκολλο του Κιότο (1997)	16
2.3.5.Παγκόσμια Σύνοδος Κορυφής για την Αειφόρο Ανάπτυξη (2002)	17
2.3.6.Διάσκεψη του Παρισιού για την Κλιματική Αλλαγή (2015)	18
3.Συμπέρασμα	19
Βιβλιογραφία	21
Ξενόγλωσση	21
Ελληνική	22

Κεφάλαιο 1: Κλιματική Αλλαγή

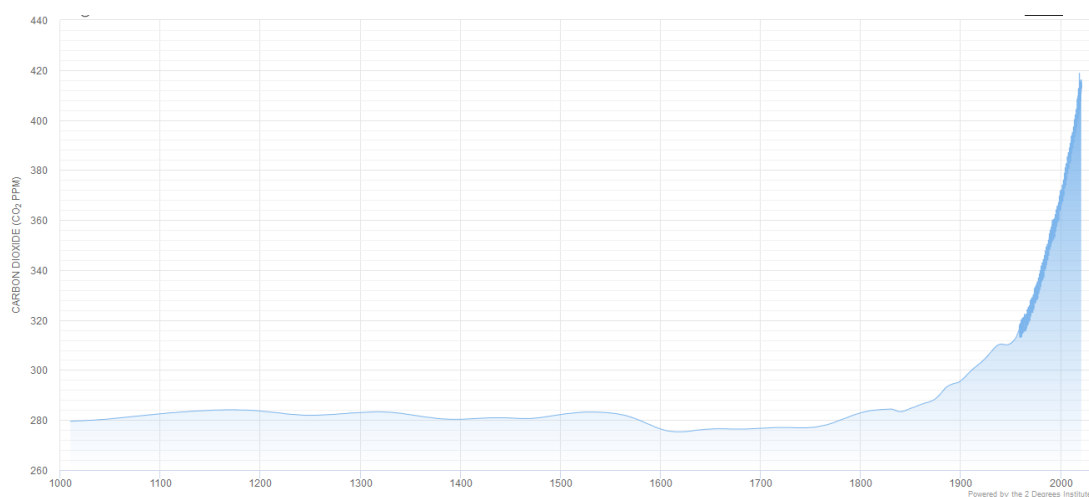
Βασικές έννοιες και η διάσταση του φαινομένου

Ως κλιματική αλλαγή ορίζεται η αλλαγή στο κλίμα της Γης εξ αιτίας της ανθρώπινης δραστηριότητας ή διάφορων άλλων φυσικών διαδικασιών που λαμβάνουν χώρα ή αναμένεται να συμβούν. Αυτές περιλαμβάνουν την αύξηση της θερμοκρασίας και της στάθμης της θάλασσας, την αλλαγή της συχνότητας ακραίων καιρικών φαινομένων όπως ξηρασία, πλημμύρες, τροπικοί κυκλώνες κτλ. Η ανθρωπογενής κλιματική αλλαγή συμβαίνει με πιο έντονο και γρήγορο ρυθμό σε σχέση με την φυσικές αλλαγές του κλίματος, γεγονός που προκαλεί μεγάλη πρόκληση τόσο για τα φυσικό όσο και το ανθρώπινο οικοσύστημα.

Αξίζει να σημειώσουμε ότι οι όροι *κλιματική αλλαγή* (*climate change*) και *παγκόσμια αύξηση της θερμοκρασίας* (*global warming*) αν και χρησιμοποιούνται κατ'εναλλαγή στο δημόσιο διάλογο, έχουν ορισμένες διαφορές (Grinnin Planet, 2007). Η παγκόσμια αύξηση της θερμοκρασίας αφορά την μέση θέρμανση του πλανήτη σε σχέση με όλη την επιφάνεια της γης, ενώ η κλιματική αλλαγή αφορά χαρακτηριστικά του κλίματος σε περιφερειακό επίπεδο σε μακροχρόνιο ορίζοντα, συμπεριλαμβανομένης και της θερμοκρασίας, της υγρασίας, του ύψους της βροχόπτωσης, των ανέμων και των ακραίων καιρικών φαινομένων. Για αυτό το λόγο, ο όρος *κλιματική αλλαγή* είναι πιο περιεκτικός και αποδίδει λεπτομερέστερα το φαινόμενο που παρατηρείται.

Αυτό που προκαλεί την κλιματική αλλαγή είναι η εκλυόμενη ενέργεια από την ήλιο η οποία φτάνει στην Γη με αποτέλεσμα να θερμαίνει την επιφάνεια της. Προκειμένου να εξισορροπηθεί η σταθερότητα της θερμοκρασίας των οικοσυστημάτων της, η Γη έχει τη δυνατότητα να εκλύει ενέργεια πίσω στο διάστημα. Τα φυσικά ατμοσφαιρικά αέρια όπως το εξατμιζόμενο νερό και το διοξείδιο του άνθρακα (CO₂) παγιδεύουν ορισμένη από αυτή την ενέργεια στην ατμόσφαιρα και έτσι η Γη διατηρεί περισσότερη θερμοκρασία από ότι θα μπορούσε χωρίς την ύπαρξη τους. Αν δηλαδή δεν υπήρχε το φυσικά προκαλούμενο φαινόμενο του θερμοκηπίου, η ατμόσφαιρα της Γης θα ήταν πιο χαμηλή από ότι είναι τώρα, άρα η ζωή όπως είναι σήμερα δεν θα ήταν εφικτή. Η κλιματική αλλαγή αυτή συνέβαινε λόγω φυσικών διεργασιών μέσω

της αλληλεπίδρασης των αερίων με τον ήλιο, όπως του νερού και των ενεργειακών κύκλων. Με άλλα λόγια, στο παρελθόν οι αλλαγές ήταν φυσικές διεργασίες και διατελούνταν λόγω της αργής μεταβολής της τροχιάς της Γης και των μεταβολών της ηλιακής και ηφαιστειακής δραστηριότητας. Η ανθρώπινη δραστηριότητα ωστόσο έχει προκαλέσει απότομη αλλαγή στο γήινο κλίμα, καθώς εκλύοντας δισεκατομμύρια τόνους διοξειδίου του άνθρακα στην ατμόσφαιρα επιφέρει άμεση επίδραση στο φαινόμενο του θερμοκηπίου. Συγκεκριμένα, οι εκπομπές των ρύπων του θερμοκηπίου (*Greenhouse Gas - GHG*) αυξάνονται ταχύτατα από τον 19^ο αιώνα, δηλαδή από τη βιομηχανική επανάσταση. Το κάτωθι γράφημα 1, παρουσιάζει τα επίπεδα διοξειδίου του άνθρακα από το 10^ο αιώνα έως σήμερα, ενώ παρατηρείται ότι μόλις στα τέλη του 18^{ου} αιώνα υπάρχει μια αύξηση με εκθετική αύξηση στα μέσα του 20^{ου}, μια τάση η οποία συνεχίζεται μέχρι και σήμερα.

Γράφημα 1: Εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα από τον 10^ο αιώνα έως σήμερα.

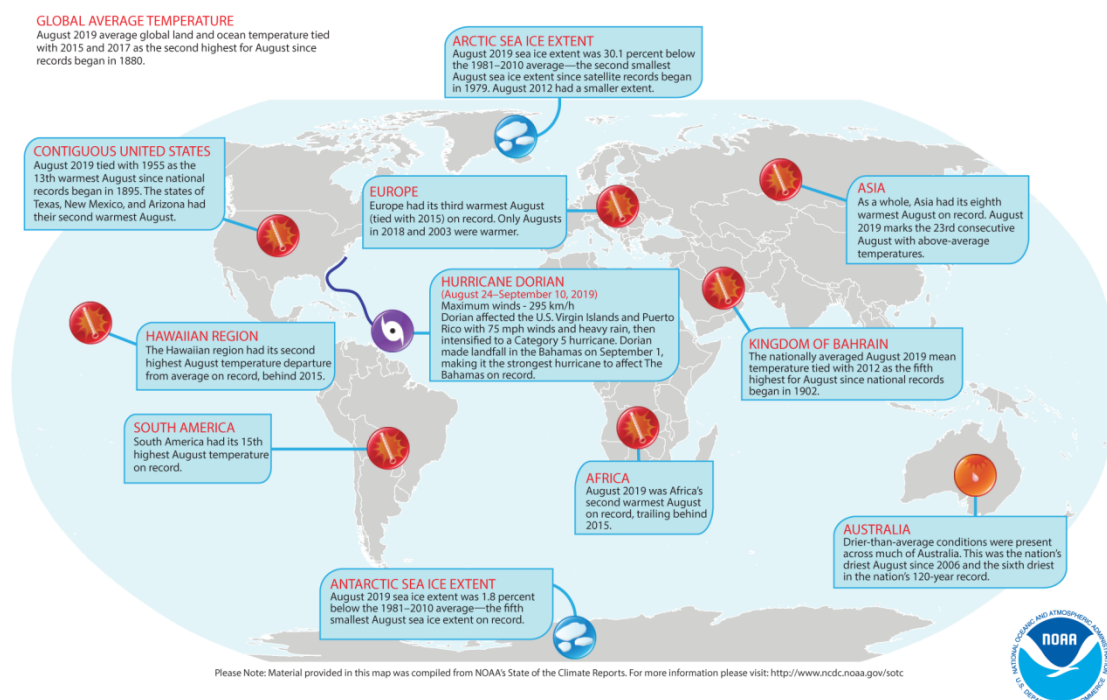
Πηγή: <https://www.co2levels.org/>

Η απότομη και προκαλούμενη από ανθρώπινους παράγοντες αλλαγή στο κλίμα έχει βεβαίως εκτενείς φυσικές επιπτώσεις. Πιο συγκεκριμένα, οι θερμοκρασίες παγκοσμίως αυξάνονται, οι πολικοί πάγοι λιώνουν, η στάθμη της θάλασσας ανεβαίνει, οι χειμώνες στην Ευρώπη πλέον χαρακτηρίζονται από έντονες έως βίαιες βροχοπτώσεις, ενώ τα καλοκαίρια από πολύ υψηλές θερμοκρασίες. Έχει αποδειχθεί επιστημονικά ότι το όρος Kilimanjaro μέσα από τα χρόνια έχει αρκετά λιγότερο χιόνι ως συνέπεια της παγκόσμιας θέρμανσης με ερωτήματα για το αν θα έχει απομείνει χιόνι τα επόμενα 50 χρόνια. Επιπρόσθετα, ο αριθμός των φυσικών καταστροφών ανά την υφήλιο αυξάνεται ολοένα και περισσότερο. Χαρακτηριστικό παράδειγμα

αποτελούν τα τσουνάμι, οι πλημμύρες και οι ακραίες και διαρκείς ξηρασίες συμβαίνουν με μεγαλύτερη συχνότητα από ό,τι στο παρελθόν. Την περίοδο 1950 - 1960 παγκοσμίως καταγράφηκαν 13 φυσικές καταστροφές ενώ 72 καταγράφηκαν την περίοδο 1990-1998. Σήμερα οι συνέπειες είναι σαφώς πολύ συχνότερες και αναμένεται αυξηθεί περεταίρω η συχνότητα, η έκταση και η καταστροφικότητά τους στο μέλλον.

Όπως χαρακτηριστικά απεικονίζεται στο γράφημα 2, ο Αύγουστος του 2019 ήταν ο θερμότερος συγκριτικά με προηγούμενες χρονιές για πολλές περιοχές του πλανήτη (Ευρώπη, ΗΠΑ, Ασία), ενώ σημειώθηκαν ακραία καιρικά φαινόμενα όπως τυφώνες (ΗΠΑ), καθώς και το χαμηλότερο ιστορικό επίπεδο των πάγων στους πόλους. Όλα αυτά σηματοδοτούν την παγκόσμια διάσταση της κλιματικής αλλαγής και την ανησυχητική εξέλιξη της.

Selected Significant Climate Anomalies and Events August 2019

Γράφημα 2: Επιλεγμένα φαινόμενα κλιματικής αλλαγής για τον Αύγουστο του 2019. Πηγή: NOAA
<https://www.ncdc.noaa.gov/sotc/global/201908>

Οικονομικές και Κοινωνικές Επιπτώσεις της Κλιματικής Αλλαγής

Οι συνέπειες της κλιματικής αλλαγής δεν περιορίζονται μόνο στις φυσικές επιπτώσεις όπως αναλύθηκε στην προηγούμενη ενότητα, αλλά επεκτείνονται στον οικονομικό και κοινωνικό τομέα. Ακόμη και η μικρή άνοδος της μέσης ετήσιας θερμοκρασίας μπορεί να επιφέρει σημαντικό αντίκτυπο στην οικολογία και τη βιοποικιλότητα μιας περιοχής (Pouds & Puschendorf, 2004). Η μεγάλη βιοποικιλότητα είναι ζωτικής σημασίας για τη σταθερότητα των οικοσυστημάτων, καθώς και για την ανθρώπινη υγεία (Harvard & Chivian, 2002). Ο οικονομικός αντίκτυπος της ξηρασίας, των πλημμυρών και άλλων επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής θα γίνει ακόμα πιο εμφανής στο μέλλον, καθώς ερευνητές εκτιμούν ότι το οικονομικό κόστος επί του παγκόσμιου εισοδήματος θα αυξηθεί από 5% έως 20% (Stern, 2006). Η IPCC από την πλευρά της δεν έχει ακόμη καταφέρει να διεξάγει μια ολοκληρωμένη και ακριβή εκτίμηση των μελλοντικών κλιματικών αλλαγών, έχει ωστόσο υπολογίσει το κόστος στην ανάπτυξη που θα έχει ο μη περιορισμός των περαιτέρω κλιματικών αλλαγών. Διαπιστώνεται λοιπόν ότι το παγκόσμιο εισόδημα θα αυξηθεί με μικρότερο βαθμό από ό,τι αν δεν ληφθούν άμεσες δράσεις, ενώ η συνολική οικονομική ανάπτυξη μέχρι το έτος 2030 θα είναι χαμηλότερη κατά 3%.

Παράλληλα, η παγκόσμια αλλαγή του κλίματος θα επηρεάσει την ανθρώπινη υγεία με πολύπλοκους, εκτενείς και άμεσους τρόπους, καθώς και σε διάφορα χρονικά διαστήματα, ενώ οι επιπτώσεις θα ποικίλλουν γεωγραφικά ως συνάρτηση τόσο του περιβάλλοντος όσο και του επιπέδου ευπάθειας του τοπικού πληθυσμού.

Οι επιπτώσεις βέβαια μπορεί να είναι είτε θετικές είτε αρνητικές, δεδομένου ότι η αλλαγή του κλίματος θα διαταράξει ή και θα μεταβάλει με διάφορους τρόπους ένα ευρύ φάσμα φυσικών οικολογικών και φυσικών συστημάτων (Britannica, 2020). Πιο αναλυτικά, η γεωργική παραγωγικότητα μπορεί να αυξηθεί ελαφρά στις εύκρατες περιοχές για ορισμένου τύπου καλλιέργειας, αλλά η παραγωγικότητα θα μειωθεί γενικά με την περαιτέρω αύξηση της θερμοκρασίας. Η αύξηση των επιπτώσεων της ξηρασίας και των φαινομένων πλημμύρας θα οδηγήσει πιθανότατα σε περαιτέρω μείωση της γεωργικής παραγωγικότητας και σε μείωση της ζωικής παραγωγής. Σε Αφρικανικές περιοχές παρατηρείται ήδη μείωση της γεωργικής παραγωγής λόγω των συντομότερων εποχών, μεταβολή η οποία συνέβη λόγω της αλλαγής των κλιματικών

συνθηκών. Επίσης, η θέρμανση των ωκεανών προβλέπεται να έχει δυσμενείς επιπτώσεις στην εμπορική αλιεία, αλλάζοντας τη διανομή και την αναπαραγωγή διαφόρων ειδών ψαριών, ενώ η εμπορική παραγωγή ξυλείας μπορεί να αυξηθεί σε παγκόσμιο επίπεδο μετά από μέτρια αύξηση της θερμοκρασίας.

Ακόμα, αναμένεται ότι η ανθρώπινη υγεία θα επηρεαστεί περαιτέρω από την κλιματική αλλαγή, και ειδικότερα την αύξηση της θερμοκρασίας λόγω πιθανής πολλαπλασιασμού των μολυσματικών και μεταδοτικών ασθενειών. Επίσης, μείωση της ποιότητας της ανθρώπινης υγείας μπορεί να προκληθεί και από την αύξηση του αριθμού ανθρώπων που υποφέρουν από υποσιτισμό λόγω διαταραχών στην παραγωγή τροφίμων καθώς και ιατρικών επιπλοκών, όπως εντερικές διαταραχές, καρδιοαναπνευστικές ασθένειες και τις αλλεργικές αντιδράσεις. Η αύξηση της θνησιμότητας λόγω της αύξησης της θερμοκρασίας, όπως έγινε και με τον ευρωπαϊκό καύσωνα του 2003, είναι δυνατό να συμβεί σε πολλές περιοχές, και ιδιαίτερα σε φτωχότερες, όπου ο κλιματισμός δεν είναι εύκολα διαθέσιμος.

Εφόσον η κλιματική αλλαγή επηρεάζει το περιβάλλον, την οικονομία και την κοινωνία, στην ΕΕ όπως και όλο τον κόσμο οι κυβερνήσεις εργάζονται ήδη για να αντιμετωπίσουν τα αίτια της και να προσαρμοστούν στις αλλαγές που έπονται. Συγκεκριμένα, οι 13 Βιώσιμοι Στόχοι Ανάπτυξης του ΟΗΕ είναι επικεντρωμένοι στην επιτακτική ανάγκη να ληφθεί δράση για την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής και των επιπτώσεων της (UN, 2020). Στην ενότητα που ακολουθεί θα αναφερθούν γεγονότα που έδρσαν καταλυτικά στην ιστορική εξέλιξη των πολιτικών για την κλιματική αλλαγή, κυρίως μέσα από διεθνείς συνθήκες.

Πολιτική για την κλιματική αλλαγή

Για να είναι εφικτή η μείωση εκπομπών των αερίων του θερμοκηπίου απαιτούνται αλλαγές στα σχέδια επενδύσεων από πλευράς των πολιτικών όσο και από πλευράς των επιχειρήσεων. Το 1997 σύμφωνα με την τέταρτη αξιολόγηση της Διακυβερνητικής Επιτροπής για τη Μεταβολή του Κλίματος (AR4), ορίζεται η ανάγκη της εντατικής εθνικής δράσης για την μείωση των ρύπων. Το 2014 σύμφωνα με την πέμπτη αξιολόγηση (AR5), η οποία είναι η πιο περιεκτική ανάλυση για την

κλιματική αλλαγή μέχρι στιγμής, με την συνεισφορά εκατοντάδων επιστημόνων από όλο τον κόσμο. Σε αυτήν τονίζεται ότι η κλιματική αλλαγή οφείλεται καθαρά σε ανθρωπογενή αίτια και δεν υφίσταται περιθώριο καθυστέρησης της δράσης ενάντια σε αυτή, καθώς τα αέρια του θερμοκηπίου έχουν ήδη αγγίξει το υψηλότερο επίπεδο που έχει καταγραφεί ποτέ. Για αυτό το λόγο, παρατηρείται μεγαλύτερη συνεργασία μεταξύ των διεθνών πολιτικών και κρατών για την αναστροφή της κλιματικής αλλαγής, συμπεριλαμβάνοντας τομείς πέραν της οικονομίας. Παράλληλα, δίνεται μεγαλύτερη έμφαση στην πολιτική εταιρικής φορολόγησης, επιδιώκοντας έτσι τη μείωση των ρύπων με τη βοήθεια της τεχνολογικών μέσων ή ισοδύναμων πολιτικών, με τελικό στόχο το τέλος της εξάρτησης της παγκόσμιας παραγωγής από ρυπογόνες δραστηριότητες. Είναι εντέλει βαρύνουσας σημασίας οι πολιτικές μετριασμού και διαχείρισης της κλιματικής αλλαγής να διέπονται από πνεύμα συνεργασίας και αλληλοσυμπλήρωσης, καθώς σε αντίθετη περίπτωση διατρέχεται ο κίνδυνος η κάθε μεμονωμένη εγχώρια ή εταιρική πολιτική να σταθεί εμπόδιο σε μια άλλη, με αποτέλεσμα να μην επιτυγχάνεται ο τελικός στόχος (Edenhofer, et al., 2014).

Η πιο σημαντική γενική ομάδα συζητήσεων που πρωτοστατεί στην αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής είναι η Σύμβαση – Πλαίσιο των Ηνωμένων Εθνών για τη Κλιματική Αλλαγή (UNFCCC), στην οποία και θα ακολουθήσει λεπτομερέστερη αναφορά. Αξίζει να σημειωθεί ότι οι διεθνείς συμφωνίες συνεργασίας για τη κλιματική αλλαγή των προηγούμενων ετών εστιάζουν σε διαφορετικά σημεία η καθεμιά και διαφοροποιούνται σε επίπεδο συγκεντρωτισμού και συντονισμού. Στο Πρωτόκολλο του Κιότο αντίθετα, τίθενται ζητήματα που αφορούν τον τρόπο πραγματοποίησης του κεντρικού στόχου της UNFCCC, ζητήματα τα οποία ήταν θέμα συζήτησης και στη Διεθνή Διάσκεψη του Παρισιού για τη κλιματική αλλαγή που πραγματοποιήθηκε το 2015. Πιο αναλυτικά, προβλέπεται η συμμετοχή, η εφαρμογή, οι μηχανισμοί ευελιξίας και η περιβαλλοντική αποτελεσματικότητα. Τα οφέλη που αφορούν το μετριασμό και την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής προβλέπεται να είναι μεγάλα στη περίπτωση όπου υπάρχει συνεργασία των πολιτικών κλιματικής αλλαγής σε όλα τα επίπεδα διακυβέρνησης (UNFCCC, 2011).

Διακυβέρνηση και Θεσμικό Πλαίσιο

Για να κατανοηθεί καλύτερα το θεσμικό πλαίσιο, αξίζει να αναφέρουμε το Δίκαιο του Περιβάλλοντος και τον τρόπο που αυτό εκλαμβάνεται σε διεθνές επίπεδο. Το Δίκαιο του Περιβάλλοντος δημιουργήθηκε από την ανάγκη να υπάρχει νομική κάλυψη σε ζητήματα που αφορούν την προστασία του περιβάλλοντος και στην ουσία είναι το δίκαιο που επικεντρώνεται στην αντιμετώπιση της οικολογικής καταστροφής από τις ανθρώπινες δραστηριότητες (Γ. Σιούτη, 2003). Είναι ένας αυτόνομος κλάδος δικαίου και στοιχειοθετείται από εθνικούς νόμους, διεθνείς συνθήκες, κανονισμούς καθώς και οδηγίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Για την ρύθμιση της σχέσης του ανθρώπου με το φυσικό περιβάλλον γίνεται χρήση μέτρων κανονιστικού χαρακτήρα, με τα οποία καθορίζεται η ποσότητα και το είδος των επιπτώσεων από τις ανθρώπινες δραστηριότητες, καθώς και μέτρα προληπτικού χαρακτήρα με τα οποία επιχειρείται να αξιολογηθούν οι πιθανές επιπτώσεις των ανθρώπινων δραστηριοτήτων στο περιβάλλον. Πιο αναλυτικά, η αυτονομία του Δικαίου του Περιβάλλοντος εδράζεται στην ύπαρξη ειδική νομοθεσίας (π.χ. ο Ν. 360/1976 και ο Ν. 1650/1986), ειδικών αρχών (π.χ. αρχή της πρόληψης και της αειφορίας) και ειδικών θεσμών (π.χ. διαδικασία εκτίμησης περιβαλλοντικών επιπτώσεων) (Κουτούπα - Ρεγκάκου, 2005).

Το Δίκαιο του Περιβάλλοντος έχει πάρει διεθνή διάσταση λόγω της φύσης των περιβαλλοντικών κινδύνων και της αλληλεξάρτησης των οικοσυστημάτων, ενώ έχει ως βασικό γνώρισμα την διακλαδικότητα, διεπιστημονικότητα και διατομεακότητα. Οι οικονομικοί λόγοι ευνοούν το διεθνή χαρακτήρα της διαδικασίας, καθώς αν μόνο ένα κράτος αναλάμβανε την προσπάθεια για την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής θα βρισκόταν σε μειονεκτική θέση, ενώ επίσης θα δημιουργούσε νοθεία στον ανταγωνισμό (Κουτούπα-Ρεγκάτου, 2008). Σύμφωνα με το άρθρο 28 παρ. 1, οι γενικές αρχές και οι διεθνείς συμβάσεις διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο μεταξύ των ειδών των κανόνων διεθνούς δικαίου. Πιο αναλυτικά το άρθρο 28 παρ.1 γίνεται η εξής αναφορά: *«οι γενικά παραδεγμένοι κανόνες του διεθνούς δικαίου, καθώς και οι διεθνείς συμβάσεις από την επικύρωση τους με νόμο και τη θέση τους σε ισχύ σύμφωνα με τους όρους της κάθε μιας, αποτελούν αναπόσπαστο μέρος του εσωτερικού ελληνικού*

δικαίου και υπερισχύουν από κάθε άλλη αντίθετη διάταξη νόμου» (Κουτούπα-Ρεγκάτου, 2008).

Διεθνές Δίκαιο του Περιβάλλοντος και Ευρωπαϊκό Δίκαιο

Το Δίκαιο του Περιβάλλοντος επιδιώκει να δημιουργήσει ένα πλαίσιο για την καθιέρωση του ζητήματος της κλιματικής αλλαγής σε παγκόσμιο επίπεδο. Όμως καθώς τα περιβαλλοντικά προβλήματα χαρακτηρίζονται ως διασυνοριακά, δηλαδή διεθνή, η νομοθετική θωράκιση του περιβαλλοντικού δικαίου έγινε πέραν από εθνικό και σε διεθνές επίπεδο (Θ. Παναγόπουλου, 2001). Το Ευρωπαϊκό Δίκαιο είναι μια πηγή δικαίου του περιβάλλοντος αυξανόμενης σημασίας, καθώς διαπιστώνεται ότι τα εθνικά δίκαια είναι κατά 80% από κανόνες ευρωπαϊκής προελευσης. (Κουτούπα-Ρεγκάτου, 2005).

Γενικές Αρχές του Διεθνούς Δικαίου του Περιβάλλοντος αποτελούνται από την αρχή της καλής γειτονίας, την αρχή της κοινής αλλά διαφοροποιημένης ευθύνης των κρατών, την υποχρέωση της διεθνούς περιβαλλοντικής συνεργασίας και την υποχρέωση σεβασμού του περιβάλλοντος άλλων κρατών, οι οποίες αρχές αναφέρονται για πρώτη φορά στην «Αρχή 21» της Διακήρυξης της Στοκχόλμης και στην «Αρχή 2» της Διακήρυξης του Ρίο αποτελώντας θεμελιώδη κανόνα του διεθνούς εθνικού δικαίου περιβάλλοντος. Ακόμα, από τη Διεθνή Διάσκεψη της Βασιλείας το Μάρτιο του 1989 προέκυψαν οι επιμέρους αρχές διαχείρισης, όπως η αρχή της μείωσης των αποβλήτων και των διασυνοριακών διαφορών τους, η αρχή της αυτάρκειας και της εγγύτητας και η αρχή της ορθολογικής διαχείρισης, που εισήγαγε η Σύμβαση για τον έλεγχο της διακίνησης των επικίνδυνων αποβλήτων (Κουτούπα-Ρεγκάτου, 2008).

Διεθνείς Συμβάσεις

Για να κατανοηθεί πλήρως η συζήτηση περί των διεθνών συνθηκών, πρέπει να εξεταστεί αρχικά η αύξηση της σημασίας των περιβαλλοντικών ζητημάτων και της κλιματικής αλλαγής στην παγκόσμια πολιτική ατζέντα. Τα περιβαλλοντικά ζητήματα, και συγκεκριμένα η κλιματική αλλαγή, δεν αποτελούσαν σοβαρή ανησυχία των Ηνωμένων Εθνών στα πρώτα χρόνια δράσης του Οργανισμού. Χαρακτηριστικά, κατά τη διάρκεια των πρώτων 23 ετών η δράση σε αυτά τα ζητήματα περιοριζόταν σε επιχειρησιακές δραστηριότητες, κυρίως μέσω του Παγκόσμιου Μετεωρολογικού Οργανισμού (WMO), και όταν δόθηκε προσοχή στα ζητήματα, αυτή αφορούσε μονάχα μία από τις σημαντικότερες ανησυχίες εκείνης της εποχής, την επάρκεια των φυσικών πόρων για την οικονομική ανάπτυξη "υπανάπτυκτων χωρών", όπως ονομάζονταν (Jackson, 2007).

Σήμερα στο άρθρο 174 παρ.4 της Συνθήκης για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας προβλέπεται η προώθηση των μέτρων σε διεθνές επίπεδο ως κύριος στόχος της περιβαλλοντικής πολιτικής της Κοινότητας. Ο βασικός του σκοπός είναι η αντιμετώπιση των παγκόσμιων περιβαλλοντικών προβλημάτων, ενώ αναφέρεται χαρακτηριστικά στη Συνθήκη το εξής: *«Στο πλαίσιο των αντίστοιχων αρμοδιοτήτων τους, η Κοινότητα και τα κράτη μέλη συνεργάζονται με τις τρίτες χώρες και τους αρμόδιους διεθνείς οργανισμούς. Ο τρόπος της συνεργασίας της Κοινότητας μπορεί να αποτελεί αντικείμενο συμφωνιών μεταξύ της Κοινότητας και των ενδιαφερομένων τρίτων μερών. Η διαπραγμάτευση και η σύναψη των συμφωνιών αυτών γίνονται σύμφωνα με το άρθρο 300. Το προηγούμενο εδάφιο δεν θίγει την αρμοδιότητα των κρατών μελών διαπραγματεύονται στα πλαίσια διεθνών οργανισμών και να συνάπτουν διεθνείς συμφωνίες»* (Κουτούπα-Ρεγκάτου, 2008). Η Κοινότητα συνεργάζεται με τρίτες χώρες και διεθνείς κοινότητες για να αντιμετωπιστούν τα περιβαλλοντικά προβλήματα σε περιφερειακό ή διεθνές επίπεδο, όπως προβλέπεται από τη Συνθήκη, με αποτέλεσμα να συμμετέχει σε παραπάνω από 30 συμβάσεις και συμφωνίες διεθνούς χαρακτήρα για ζητήματα περιβαλλοντικής προστασίας. Επιπρόσθετα, συμμετέχει ως παρατηρητής σε διαπραγματεύσεις που πραγματοποιούνται σε οργανισμούς ή προγράμματα.

Αξίζει να σημειωθεί ότι ορισμένες από αυτές τις συμβάσεις είναι διεθνούς χαρακτήρα, ενώ άλλες επικεντρώνονται κυρίως σε εθνικό ή περιφερειακό επίπεδο, όμως βασικός στόχος όλων είναι η προστασία του περιβάλλοντος και η αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής. Στη συνέχεια της ενότητας θα αναφερθούν κάποιες από τις κυριότερες διεθνείς διασκέψεις και συμβάσεις.

Συνδιάσκεψη της Στοκχόλμης (1972)

Το 1968 τα περιβαλλοντικά ζητήματα έλαβαν αρκετά σοβαρή προσοχή από όλα τα σημαντικά όργανα του ΟΗΕ. Το Οικονομικό και Κοινωνικό Συμβούλιο της 29ης Μαΐου ήταν το πρώτο που περιλάμβανε τα θέματα αυτά στην ημερήσια διάταξή του ως ειδικό θέμα, ενώ αποφάσισε (και στη συνέχεια εγκρίθηκε από τη Γενική Συνέλευση) να πραγματοποιήσει την πρώτη διάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για το ανθρώπινο περιβάλλον.

Η Επιστημονική Διάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών, γνωστή και ως Πρώτη Σύνοδος για τη Γη, διεξήχθη στη Στοκχόλμη της Σουηδίας από τις 5 έως τις 16 Ιουνίου 1972, όπου ο Οργανισμός ενέκρινε μια δήλωση που καθόρισε τις αρχές για τη διατήρηση και την ενίσχυση του ανθρώπινου περιβάλλοντος και ένα σχέδιο δράσης που περιέχει συστάσεις για διεθνή περιβαλλοντική δράση. Σε μια ενότητα σχετικά με τον εντοπισμό και τον έλεγχο ρύπων ευρείας διεθνούς σημασίας, η Διακήρυξη έθεσε για πρώτη φορά το ζήτημα της κλιματικής αλλαγής, προειδοποιώντας τις κυβερνήσεις να θέσουν υπό παρατήρηση τις δραστηριότητες που θα μπορούσαν να οδηγήσουν στην αλλαγή του κλίματος και να αξιολογήσουν την πιθανότητα και το μέγεθος των κλιματικών επιπτώσεων (Γαλιώτος, 2013).

Η Επιστημονική Συνδιάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών πρότεινε επίσης τη δημιουργία σταθμών για την παρακολούθηση των μακροπρόθεσμων τάσεων των ατμοσφαιρικών συστατικών και των ιδιοτήτων τους, οι οποίες ενδέχεται να προκαλέσουν μετεωρολογικές αλλαγές, συμπεριλαμβανομένων και των κλιματικών αλλαγών. Τα προγράμματα αυτά έπρεπε να συντονιστούν από τον Παγκόσμιο Μετεωρολογικό Οργανισμό για να βοηθήσουν την παγκόσμια κοινότητα να κατανοήσει καλύτερα την ατμόσφαιρα και τις αιτίες των κλιματικών αλλαγών, είτε

φυσικές είτε ανθρωπογενείς. Η Διάσκεψη ζήτησε επίσης τη πραγματοποίηση δεύτερης συνάντησης για το περιβάλλον και ίδρυσε το Διοικητικό Συμβούλιο του Προγράμματος των Ηνωμένων Εθνών για το Περιβάλλον (UNEP) με έδρα της γραμματείας του στο Ναϊρόμπι στην Κένυα, καθώς επίσης το Ταμείο Περιβάλλοντος και το Συμβούλιο Συντονισμού Περιβάλλοντος. Παρόλα αυτά, η αλλαγή του κλίματος δεν αποτέλεσε κεντρική μέριμνα και στόχο για τα όργανα αυτά, ήταν ωστόσο στο επίκεντρο οι υδάτινοι πόροι, τα θαλάσσια θηλαστικά, οι ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, η απερίμωση, τα δάση, το περιβαλλοντικό νομικό πλαίσιο και το ζήτημα του περιβάλλοντος και της ανάπτυξης.

Το Πρωτόκολλο του Μόντρεαλ (1987)

Το πρωτόκολλο του Μόντρεαλ, το οποίο ολοκληρώθηκε το 1987, αποτελεί μια παγκόσμια συμφωνία για την προστασία της στριβάδας το όζοντος μέσω της σταδιακής κατάργησης της παραγωγής και κατανάλωσης ουσιών που τη καταστρέφουν, γνωστές ως ODS (ozone-depleting substances). Η λειτουργία της στρατοσφαιρικής στριβάδας του όζοντος είναι να φιλτράρει την επιβλαβή υπεριώδη ακτινοβολία η οποία συνδέεται με την αύξηση του ποσοστού εξάπλωσης των ασθενειών (επιπολασμού), του καρκίνου του δέρματος και του καταρράκτη, τη μείωση της γεωργικής παραγωγικότητας και τη διατάραξη των θαλάσσιων οικοσυστημάτων. Οι Ηνωμένες Πολιτείες επικύρωσαν το πρωτόκολλο του Μόντρεαλ το 1988 και εντάχθηκαν σε τέσσερις μεταγενέστερες τροπολογίες. Οι ΗΠΑ έτσι κατέχουν ηγετική θέση στο πλαίσιο του πρωτοκόλλου καθ 'όλη τη διάρκεια της ύπαρξής του και έχουν αναλάβει ισχυρή εγχώρια δράση για τη σταδιακή κατάργηση της παραγωγής και της κατανάλωσης ODS, όπως οι χλωροφθοράνθρακες (CFC).

Το πρωτόκολλο του Μόντρεαλ έχει αποδειχθεί καινοτόμο και επιτυχημένο, όντας η πρώτη συνθήκη που τυγχάνει επικύρωσης από όλες τις χώρες του κόσμου. Αξιοποιώντας τη συμμετοχή σε παγκόσμια κλίμακα, το πρωτόκολλο του Μόντρεαλ έστειλε σαφή μηνύματα στην παγκόσμια αγορά και έθεσε το στρώμα του όζοντος, το οποίο βρισκόταν σε κίνδυνο διάτρησης, σε μια πορεία προς αποκατάσταση. Η πλήρης εφαρμογή του πρωτοκόλλου του Μόντρεαλ αναμένεται να οδηγήσει στην αποφυγή

περισσότερων από 280 εκατομμυρίων περιπτώσεων καρκίνου του δέρματος και 1,6 εκατομμυρίων θανάτων, καθώς και περισσότερων από 45 εκατομμυρίων περιπτώσεων καταρράκτη μόνο στις Ηνωμένες Πολιτείες μέχρι το τέλος του αιώνα (US Department of State, 2019). Η Επιστημονική Ομάδα Αξιολόγησης του Πρωτοκόλλου του Μόντρεαλ εκτιμά ότι με την εφαρμογή του Πρωτοκόλλου μπορούμε να περιμένουμε σχεδόν πλήρη ανάκτηση της στιβάδας του όζοντος μέχρι τα μέσα του 21ου αιώνα.

Η Σύμβαση Πλαίσιο των Ηνωμένων Εθνών για τη Κλιματική Αλλαγή (1992)

Οι προσπάθειες για ευαισθητοποίηση σχετικά με τις συνέπειες των κλιματικών αλλαγών προχώρησαν περαιτέρω στη δεύτερη Παγκόσμια Διάσκεψη για το Κλίμα, η οποία διεξήχθη από τις 29 Οκτωβρίου έως τις 7 Νοεμβρίου 1990. Στην Υπουργική Διάσκεψη αναδείχθηκε η κλιματική αλλαγή σε ένα παγκόσμιο πρόβλημα και έτσι κρίθηκε αναγκαία μια παγκόσμια απάντηση. Ζητήθηκε να ξεκινήσουν διαπραγματεύσεις για μια σύμβαση χωρίς περαιτέρω καθυστέρηση και δεδομένου ότι υπήρχε επείγουσα ανάγκη για ισχυρότερη διεθνή δράση για το περιβάλλον, η Γενική Συνέλευση αποφάσισε να συγκαλέσει το 1992 στο Ρίο ντε Τζανέιρο της Βραζιλίας τη Διάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη (Jackson, 2007). Η Σύνοδος για τη Γη, όπως είναι επίσης γνωστή, έθεσε ένα νέο πλαίσιο για την αναζήτηση διεθνών συμφωνιών για την προστασία της ακεραιότητας του παγκόσμιου περιβάλλοντος στη συνδιάσκεψη του Ρίο και την Ατζέντα 21, η οποία αντανάκλούσε μια παγκόσμια συναίνεση για την ανάπτυξη και την περιβαλλοντική συνεργασία. Το κεφάλαιο 9 της Ατζέντας 21 αφορούσε την προστασία της ατμόσφαιρας, δημιουργώντας τη σχέση μεταξύ επιστήμης, αειφόρου ανάπτυξης, ενεργειακής ανάπτυξης και κατανάλωσης, μεταφορών, βιομηχανικής ανάπτυξης, εξάντλησης του στρατοσφαιρικού όζοντος και διασυννοριακής ατμοσφαιρικής ρύπανσης. Στόχο αποτέλεσε η υπογραφή της σύμβασης-πλαισίου των Ηνωμένων Εθνών για τη κλιματική αλλαγή (UNFCCC) την οποία και ως το τέλος του 1992 είχαν υπογράψει 158 κράτη.

Είναι η σημαντικότερη διεθνής δράση μέχρι στιγμής για την αλλαγή του κλίματος, με σκοπό να σταθεροποιήσει τις ατμοσφαιρικές συγκεντρώσεις των αερίων του θερμοκηπίου σε επίπεδο που θα απέτρεπε την επικίνδυνη ανθρωπογενή παρέμβαση στο κλίμα. Το 1994 η σύμβαση τέθηκε σε ισχύ, και το Μάρτιο του 1995 ξεκίνησαν συνομιλίες για ένα πρωτόκολλο ή άλλο νομικό μέσο που θα περιέχει ισχυρότερες δεσμεύσεις για τις ανεπτυγμένες χώρες και τις χώρες που βρίσκονται σε μεταβατικό στάδιο.

Η Σύνοδος Κορυφής για τη Γη ήταν η μεγαλύτερη συγκέντρωση παγκόσμιων ηγετών του 1992, καθώς συμμετείχαν 117 αρχηγοί κρατών και εκπρόσωποι από 178 χώρες. Μέσω συνθηκών και άλλων εγγράφων που υπογράφηκαν στη διάσκεψη, τα περισσότερα από τα κράτη δεσμεύθηκαν ονομαστικά για την επιδίωξη της οικονομικής ανάπτυξης με τρόπους που θα προστατεύσουν το περιβάλλον της Γης και τους μη ανανεώσιμους πόρους (Encyclopædia Britannica, 2020). Οι βασικοί στόχοι που συμφωνήθηκαν στη Παγκόσμια Διάσκεψη του Ρίο θεσπίστηκαν σε μια τροποποίηση της UNFCCC, στο πρωτόκολλο του Κιότο (1997), το οποίο υπερισχύει της συμφωνίας του Παρισιού για την αλλαγή του κλίματος (2015), η οποία αναλύεται με περισσότερες λεπτομέρειες στις επόμενες ενότητες.

Το Πρωτόκολλο του Κιότο (1997)

Το Πρωτόκολλο του Κιότο εγκρίθηκε κατά τη Σύμβαση-Πλαίσιο των Ηνωμένων Εθνών για την Αλλαγή του Κλίματος (UNFCCC) το Δεκέμβριο του 1997 στο Κιότο της Ιαπωνίας και τέθηκε σε ισχύ τον Φεβρουάριο του 2005. Αποτελεί την πρώτη δεσμευτική διεθνή συμφωνία παγκοσμίως με σκοπό να επιβραδύνει το ρυθμό της κλιματικής αλλαγής. Οι περισσότερες βιομηχανικές χώρες δεσμεύθηκαν να μειώσουν τα έξι σημαντικά αέρια του θερμοκηπίου: διοξείδιο του άνθρακα, μεθάνιο, οξείδιο του αζώτου, εξαφθοριούχο θείο, υδροφθοράνθρακες και υπερφθορο-άνθρακες (CO₂, CH₄, N₂O, HFC, PFC και SF₆ αντίστοιχα).

Το πρωτόκολλο απαιτεί νομικά τις οικονομικά ανεπτυγμένες χώρες να δεσμευτούν τη μείωση των εκπομπών των 6 προαναφερόμενων αερίων θερμοκηπίου περισσότερο

από 5% κατά την περίοδο 2008-2012, σε σχέση με το έτος 1990. Η ΕΕ και τα κράτη μέλη της συμφώνησαν να μειώσουν τις εκπομπές κατά 8% και προκειμένου να επιτύχει τους στόχους μείωσης της, το 1998 επετεύχθη πολιτική συμφωνία για την κατανομή του φόρτου άνισα μεταξύ των κρατών μελών (green-evolution, 2015). Αξίζει να τονιστεί ότι η μέθοδος αυτή λαμβάνει υπόψη τις εθνικές συνθήκες, συμπεριλαμβανομένων των τρεχουσών εκπομπών αερίων θερμοκηπίου, τις ευκαιρίες για τη μείωση τους και το επίπεδο οικονομικής ανάπτυξης. Λεπτομερείς κανόνες για την εφαρμογή του πρωτοκόλλου καθορίστηκαν στην 7η διάσκεψη των συμβαλλομένων μερών στο Μαρακές που εγκρίθηκαν το 2001. Τέλος, το πρωτόκολλο τέθηκε σε ισχύ στις 16 Φεβρουαρίου 2005, μετά την επικύρωσή του από 141 συμβαλλόμενα μέρη, συμπεριλαμβανομένων των ανεπτυγμένων χωρών που έχουν συνεισφορά άνω του 55% στις παγκόσμιες εκπομπές CO₂ το 1990.

Το Πρωτόκολλο δημιούργησε ένα νέο παγκόσμιο εμπόρευμα, τις πιστώσεις άνθρακα που εκφράζονται σε τόνους ισοδυνάμου διοξειδίου του άνθρακα, οι οποίες μπορούν να αποτελέσουν αντικείμενο διασυνοριακών συναλλαγών. Τα έσοδα από την πώληση πιστώσεων διοξειδίου του άνθρακα χαρακτηρίζονται γενικά ως χρηματοδότηση από άνθρακα (Gupta, 2016). Το κοινό νόμισμα του στόχου του πρωτοκόλλου του Κιότο είναι η μείωση των εκπομπών (ER) ισοδύναμη με τη μείωση ενός μετρικού τόνου διοξειδίου του άνθρακα.

Παγκόσμια Σύνοδος Κορυφής για την Αειφόρο Ανάπτυξη (2002)

Η Διάσκεψη Κορυφής του Γιοχάνεσμπουργκ το 2002, γνωστή ως Παγκόσμια Διάσκεψη Κορυφής για την Αειφόρο Ανάπτυξη, συγκέντρωσε δεκάδες χιλιάδες συμμετέχοντες, συμπεριλαμβανομένων αρχηγών κρατών και κυβερνήσεων, εθνικών αντιπροσώπων και ηγετών από μη κυβερνητικές οργανώσεις (ΜΚΟ), επιχειρήσεις και άλλες μεγάλες ομάδες, με σκοπό να αντιμετωπιστούν οι δύσκολες προκλήσεις που αντιμετωπίζει ο πλανήτης. Σε αυτές συμπεριλαμβάνονται η βελτίωση της ζωής των ανθρώπων και η διατήρηση των φυσικών πόρων σε έναν κόσμο με διαρκώς αυξανόμενο πληθυσμό και κατα συνέπεια συνεχώς αυξανόμενες απαιτήσεις για

τρόφιμα, νερό, καταφύγιο, αποχέτευση, ενέργεια, υπηρεσίες υγείας και οικονομική ασφάλεια (UN, 2002).

Κάποιοι άσκησαν έντονη κριτική στην Σύνοδο χαρακτηρίζοντας την ως υπερβολικά φιλόδοξη αναφερόμενοι σε πολλά επιμέρους θέματα. Ακόμη, σε πολλές περιπτώσεις υπήρχαν μόνο συμφωνίες, χωρίς συγκεκριμένους στόχους ή σχέδια δράσης. Είναι εύκολο για οποιοδήποτε κράτος, οργανισμό ή επιχείρηση να πει ότι υποστηρίζει κάποια ιδέα, αλλά όπως ισχυρίστηκαν διάφοροι οργανισμοί, αυτή η σύνοδος κορυφής έγινε ένας χώρος για τα κράτη και τις επιχειρήσεις να δηλώσουν ότι θα δράσουν, αποφεύγοντας τις πραγματικές υποχρεώσεις. Επιπλέον, δεδομένου ότι η συμφωνία υγιεινής ήταν η μόνη πραγματικά συγκεκριμένη συμφωνία, οι αναπτυξιακές ομάδες και οι ομάδες πολιτών είδαν τη σύνοδο κορυφής ως αποτυχία (Shah, 2002).

Παρόλαυτά, υπάήρξε μια προφανώς αυξανόμενη αναγνώριση ότι η αειφόρος ανάπτυξη, μια κάπως υπερβολικά χρησιμοποιημένη λέξη, σημαίνει μια πληθώρα αλληλένδετων θεμάτων, όχι κάτι μόνο στον τομέα του περιβάλλοντος, αλλά και βαθιά στα οικονομικά που διέπει τον τρόπο με τον οποίο χρησιμοποιούνται οι πόροι και μια ποικιλία κοινωνικοπολιτικών ζητημάτων.

Διάσκεψη του Παρισιού για την Κλιματική Αλλαγή (2015)

Η συμφωνία του Παρισιού το 2015 είναι η πρώτη συνθήκη που φέρνει για πρώτη φορά όλα τα κράτη σε κοινό μέτωπο για την επίτευξη ενός κοινού στόχου. Τα κράτη καλούνται να αναλάβουν φιλόδοξες προσπάθειες για την καταπολέμηση της αλλαγής του κλίματος και να προσαρμοστούν στα αποτελέσματά της, με ενισχυμένη στήριξη στις αναπτυσσόμενες χώρες για να συμβάλλουν και αυτές. Ως εκ τούτου, ορίζει μια νέα πορεία στην παγκόσμια κλιματική προσπάθεια.

Ο κεντρικός στόχος της Συμφωνίας των Παρισίων είναι η ενίσχυση της παγκόσμιας δράσης στην απειλή της κλιματικής αλλαγής, διατηρώντας την παγκόσμια αύξηση της θερμοκρασίας αυτού του αιώνα αρκετά κάτω από τους 2 βαθμούς Κελσίου, πάνω από τα προβιομηχανικά επίπεδα και συνεχίζει τις προσπάθειες περιορισμού της αύξησης της θερμοκρασίας ακόμη περισσότερο στους 1,5 βαθμούς Κελσίου

(UNFCCC, 2015). Επιπλέον, η συμφωνία στοχεύει στην ενίσχυση της ικανότητας των χωρών να αντιμετωπίζουν τις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής. Για να επιτευχθούν αυτοί οι φιλόδοξοι στόχοι οφείλουν μέσω της συμφωνίας να δημιουργηθούν κατάλληλες χρηματοοικονομικές ροές, ένα νέο τεχνολογικό πλαίσιο και ένα ενισχυμένο πλαίσιο δημιουργίας ικανοτήτων, υποστηρίζοντας έτσι τη δράση των αναπτυσσόμενων χωρών και των πλέον ευάλωτων χωρών, σύμφωνα με τους δικούς τους εθνικούς στόχους. Τέλος, η συμφωνία προβλέπει αυξημένη διαφάνεια της δράσης με στόχο τον καλύτερο έλεγχο από τους πολίτες και διεθνείς οργανισμούς.

Ωστόσο, οι επιστήμονες του κλάδου του κλίματος ζητούν έναν πιο συγκεκριμένο ορισμό του κλιματικού στόχου του Παρισιού. Η συμφωνία ορίζει ότι επιδιώκεται να περιοριστεί η αύξηση της θερμοκρασίας του πλανήτη σε θερμοκρασία όχι μεγαλύτερη από 2 βαθμούς κελσίου πάνω από τα προβιομηχανικά επίπεδα (κατά προτίμηση πλησιέστερα στους 1,5 βαθμούς), αλλά δεν ορίζεται για ποια είναι η μεταβιομηχανική ημερομηνία έναρξης (Nuccitelli, 2018). Έτσι οι 2 βαθμοί είναι μια κάπως αυθαίρετη αρχή. Πέραν αυτών των ενστάσεων, οι στόχοι του Παρισιού είναι βαρύνουσας σημασίας καθώς παρέχουν ένα συγκεκριμένο στόχο τον οποίο οι κυβερνήσεις και οι πολιτικές μπορούν να επιδιώξουν και να επιτύχουν.

Συμπέρασμα

Η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών (UNFCCC), σχετικά με τις κλιματικές μεταβολές και οι ετήσιες διασκέψεις των συμβαλλομένων μερών (COP) που αποτελούν το κύριο όργανο λήψης αποφάσεων της Συνέλευσης, είναι το πιο σημαντικό μέσο της διεθνούς συνεργασίας στο ζήτημα της αντιμετώπισης των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής. Τα βασικά σημεία όταν μιλάμε για κλιματική αλλαγή είναι ότι αρχικά η θερμοκρασία του πλανήτη έχει αυξηθεί κατά σχεδόν έναν βαθμό Κελσίου από το 1880. Δεύτερον η αύξηση της θερμοκρασίας οφείλεται σε ανθρωπογενείς εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου. Τρίτον, η περίοδος 2011-16 ήταν η θερμότερη που έχει ποτέ καταγραφεί. Τέλος, εάν οι εκπομπές συνεχίσουν να αυξάνονται με τον ίδιο ρυθμό, η θερμοκρασία της Γης θα αυξηθεί κατά σχεδόν 5 βαθμούς Κελσίου με αποτέλεσμα ο πλανήτης και όποιος κατοικεί σε αυτόν να βρίσκεται σε πολύ δυσμενή θέση και να απειλείται άμεσα.

Διαπιστώνεται ότι οι στόχοι των προηγούμενων Διεθνών Διασκέψεων απέχουν πολύ από τη πραγμάτωση τους, με αποτέλεσμα το τελικό συμπέρασμα να μην είναι ενθαρρυντικό. Η κλιματική αλλαγή φαίνεται πλέον μη αναστρέψιμη, και η αύξηση της θερμοκρασίας του πλανήτη είναι ένα γεγονός που δεν μπορεί να αμφισβητηθεί. Τα μέτρα που λαμβάνουν τα κράτη αναφορικά με την μείωση των αερίων του θερμοκηπίου είναι μια πολιτική πρόκληση, σε συνδυασμό με το ότι πρέπει να τεθούν σε εφαρμογή από τις αρχές έτσι ώστε να είναι εφικτή η ανάπτυξη με βιώσιμο χαρακτήρα. Παρόλο που θα μπορούσε η έκβαση και ο αντίκτυπος των Διεθνών Διασκέψεων να είναι θετικοί, τελικά τα περισσότερα από όσα έχουν υπογραφεί στα χαρτιά δεν έχουν υλοποιηθεί στο βαθμό που είχαν συμφωνηθεί. Η κλιματική αλλαγή είναι ένα αδιαμφισβήτητο φαινόμενο και για αυτό το λόγο τόσο οι ανεπτυγμένες όσο και οι αναπτυσσόμενες χώρες επιδιώκουν μέσα από τις Διεθνείς Συνθήκες να αποτρέψουν την υπερθέρμανση του πλανήτη και να μειώσουν το οικολογικό αποτύπωμα τους. Με άλλα λόγια, τα περιθώρια για αντιπαραθέσεις και για Συνθήκες άνευ ουσιαστικού περιεχομένου έχουν στενέψει πολύ.

Η εκστρατεία υπέρ της ανάγκης λήψης άμεσων μέτρων για την μείωση του φαινομένου πρέπει να λάβει υπόψη τις οικονομικές και κοινωνικές συνέπειες της κλιματικής αλλαγής, τις οποίες και έχουμε ήδη ξεκινήσει να βιώνουμε.

Χαρακτηριστικά παραδείγματα αποτελούν οι ισχυρότατοι καύσωνες που παρατηρούνται τα τελευταία χρόνια, οι οποίοι προκαλούν μεγάλες πιέσεις στις υπηρεσίες υγείας και στις αποδόσεις των καλλιεργειών, καθώς και τα έντονα καιρικά φαινόμενα όπως τυφώνες, τα οποία δημιουργούν έναν αριθμό νέων προκλήσεων λόγω των μεγάλων οικονομικών ζημιών.

Εν κατακλείδι, είναι ζωτικότητας σημασίας για την ανθρωπότητα και τον πλανήτη να βρεθεί μια αποτελεσματική λύση για την αντιμετώπιση των φαινομένων της κλιματικής αλλαγής μέσω της εποικοδομητικής συνέχισης των διαπραγματεύσεων σε διεθνές επίπεδο. Τα μέτρα όμως που θα προτείνονται σχετικά με το περιορισμό του φαινομένου θα πρέπει να εξασφαλίζουν τη σταθερή αναπτυξιακή πορεία των οικονομιών, ιδιαίτερα αυτών των αναπτυσσόμενων χωρών. Για τον λόγο αυτό, ο συντονισμός όλων των συμφωνιών, η συνεπής επιβολή κυρώσεων σε περίπτωση παραβίασής τους καθώς και η ευαισθητοποίηση των πολιτών, αποτελούν το αδιαπραγμάτευτο τρίπτυχο μιας επιτυχημένης πολιτικής για την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής, μιας αλλαγής όχι μόνο στο περιβάλλον, αλλά την ίδια μας τη ζωή.

Βιβλιογραφία

Ξενόγλωσση

- Edenhofer, O., Pichs-Madruga, R., Sokona, Y., Farahan, E., Kadner, S., Seyboth, K., Minx, J. (2014). IPCC: Climate Change 2014: Mitigation of Climate Change. Contribution of Working Group III to the Fifth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change. NY, USA: Cambridge University Press, Cambridge, United Kingdom and New York
- Encyclopædia Britannica, 2020. Climate Research and the Effects of Global Warming. <https://www.britannica.com/explore/savingearth/climate-research/>. Τελευταία πρόσβαση 16/03/2020.
- Encyclopædia Britannica, 2020. United Nations Conference on Environment and Development. <https://www.britannica.com/event/United-Nations-Conference-on-Environment-and-Development>. Τελευταία πρόσβαση 04/04/2020.
- Green-evolution, 2015. Kyoto Protocol. <http://www.green-evolution.eu/default.asp?pid=59&la=1>. Τελευταία πρόσβαση 04/04/2020.
- Grinning Planet, 2007. “GLOBAL WARMING VS. CLIMATE CHANGE” — A KNOCK-OUT IN ROUND 1?. <http://www.grinningplanet.com/2007/01-02/global-warming-vs-climate-change.htm>. Τελευταία πρόσβαση 10/03/2020.
- Gupta, A., 2016. Climate Change and Kyoto Protocol, in Handbook of Environmental and Sustainable Finance. <https://www.sciencedirect.com/topics/social-sciences/kyoto-protocol>. Τελευταία πρόσβαση 04/04/2020.
- Harvard, & Chivian, E., 2002. Biodiversity: Its Importance to Human Health Harvard Medical School.
- IPCC, 2014. Working Group 3, Assessment Report 5.
- Jackson, P., 2007. From Stockholm to Kyoto: A Brief History of Climate Change. <https://unchronicle.un.org/article/stockholm-kyoto-brief-history-climate-change>. Τελευταία πρόσβαση 29/03/2020.
- Nuccitelli, D., 2018. Climate scientists debate a flaw in the Paris climate agreement. <https://www.theguardian.com/environment/climate-consensus-97-per-cent/2018/mar/28/climate-scientists-debate-a-flaw-in-the-paris-climate-agreement>. Τελευταία πρόσβαση 04/04/2020.

- Pounds, J.A., & Puschendorf R., 2004. Clouded Futures. Nature, 427, 8 January 2004.
- Shah, A., 2002. World Summit on Sustainable Development. <https://www.globalissues.org/article/366/world-summit-on-sustainable-development>. Τελευταία πρόσβαση 04/04/2020.
- Stern, N., 2006. The Economics of Climate Change—The Stern Review. Cambridge: Cambridge University Press
- UN, 2002. World Summit on Sustainable Development (WSSD). <https://sustainabledevelopment.un.org/milestones/wssd>. Τελευταία πρόσβαση 04/04/2020.
- UN, 2020. Sustainable Development Goals: Goal 13. <https://www.un.org/sustainabledevelopment/climate-change/>. Τελευταία πρόσβαση 16/03/2020.
- UNFCCC, 2015. The Paris Agreement. <https://unfccc.int/process-and-meetings/the-paris-agreement/the-paris-agreement>. Τελευταία πρόσβαση 04/04/2020.
- US Department of State, 2019. The Montreal Protocol on Substances That Deplete the Ozone Layer. <https://www.state.gov/key-topics-office-of-environmental-quality-and-transboundary-issues/the-montreal-protocol-on-substances-that-deplete-the-ozone-layer/>. Τελευταία πρόσβαση 29/03/2020.

Ελληνική

- Γαλιώτος , Κ. (2013). Ιστορική αναδρομή των Παγκόσμιων Διασκέψεων του ΟΗΕ για την Κλιματική Αλλαγή μέχρι την Ντόχα το Δεκέμβρη του 2012. <http://www.arcadiaportal.gr/news/istoriki-anadromi-ton-pagkosmion-diaskepseon-tou-oie-gia-tin-klimatiki-allagi-mexri-tin-ntoxa-d>. Τελευταία πρόσβαση 28/03/2020.
- Κουτούπα-Ρεγκάκου, Ε. 2005, *Δίκαιο του Περιβάλλοντος*, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, Εκδόσεις Σάκκουλα
- Κουτούπα-Ρεγκάκου, Ε. 2008. *Δίκαιο του περιβάλλοντος*. ΑΘΗΝΑ-ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ: ΣΑΚΚΟΥΛΑ
- Παναγόπουλου, Θ., 2001. *Δίκαιο περιβάλλοντος*, Αθήνα, Σταμούλης
- Σιούτη, Γ., 2003. *Εγχειρίδιο Δικαίου του περιβάλλοντος*, Αθήνα, Εκδόσεις Σάκκουλα